

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
**РАДА РЕКТОРІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ**

Комісія з практичної підготовки студентів
та сприяння працевлаштуванню випускників

**Про стан практичної підготовки студентів та
працевлаштування випускників закладів вищої освіти
Одеської області**

Доповідь голови Комісії
Міюсова М.В.
на засіданні Ради ректорів
Одеського регіону

В умовах сьогодення, як ніколи актуальним постає питання працевлаштування молоді, адже проблема реалізації права молоді на працю в умовах глобалізації світової економіки є надзвичайно актуальною для української спільноти в цілому. Держава, визначаючи конкретні шляхи становлення та розвитку суспільства, орієнтується передусім на осіб віком 16-28 років, уміння і знання яких, помножені на досвід попередніх поколінь, – запорука прогресивного майбутнього.

Основними нормативними актами, що регулюють працевлаштування молоді є закони України: «Про зайнятість населення», де передбачено, що працевлаштування молодих фахівців є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави, що виражає її соціальну політику; «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», відповідно до якого держава гарантує працездатній молоді рівне з іншими громадянами право на працю; «Про вищу освіту», де основною метою вищої освіти встановлено підготовку «конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях». Крім того, згідно зі статтею 64 Закону України «Про вищу освіту» держава у співпраці з роботодавцями забезпечує створення умов для реалізації випускниками закладів вищої освіти права на працю, гарантує створення рівних можливостей для вибору місця роботи, виду трудової діяльності з урахуванням здобутої вищої освіти та суспільних потреб.

Проблеми працевлаштування молоді знайшли своє відображення і у Стратегії розвитку вищої освіти на 2021-2030 роки, розробленої на виконання Указу Президента України від 3.07.2020 № 210/2020 «Про вдосконалення вищої освіти в Україні». Серед низки проблем загальнодержавного рівня, що впливають на успішність працевлаштування випускників закладів вищої освіти (далі - ЗВО), зазначена невідповідність навичок випускників ЗВО потребам роботодавців. Значною проблемою для усіх випускників роботодавці вважають відірваність теоретичних знань від практики, непідготовленість до роботи в реальному бізнесі.

У 2020 році світова освітянська спільнота зіштовхнулася з глобальним викликом, зумовленим пандемією, спричиненою поширенням коронавірусу SARS-CoV-2. Заклади освіти намагалися й намагаються компенсувати відсутність традиційного освітнього процесу дистанційними рішеннями, але невизначеність щодо тривалості карантинних заходів суттєво ускладнює такі зусилля та негативно впливає на забезпеченість здобувачів вищої освіти практичною підготовкою.

Узагальнена інформація про стан та проблеми практичної підготовки студентів і працевлаштування випускників ЗВО Одеського регіону за 2019-2020 навчальний рік наведена нижче.

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ

У переважній більшості закладів освіти області практика здобувачів вищої освіти проводиться за наскрізними програмами практичної підготовки, які передбачають безперервне, поетапне і послідовне набуття студентами потрібного

обсягу знань, умінь, практичних навичок та інших компетентностей у відповідних галузях.

З метою забезпечення практичної підготовки студентів ЗВО регіону здійснюють заходи щодо розширення реєстру баз практики. Зокрема, Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д.Ушинського у 2020 році уклав понад 1000 договорів, Одеський національний економічний університет – понад 400 короткострокових та 3 довгострокових договорів з підприємствами, установами та закладами щодо проведення практики; Національний університет «Одеська морська академія» - понад 380 угод з провідними судноплавними компаніями світу, крьюінговими агентствами та вітчизняними судноплавними компаніями. У 2019 році Національний університет «Одеська юридична академія» відкрив філії двох кафедр університету на базі П'ятого апеляційного адміністративного суду м. Одеса, Одеська національна музична академія ім. А.В. Нежданової відкрила на власній базі школу-студію педагогічної практики.

Вдосконаленню системи підготовки висококваліфікованих фахівців, забезпеченню практичної підготовки та успішної адаптації студентів-випускників до професійної діяльності сприяє запровадження в ЗВО дуальної форми здобуття освіти. Так, Одеською національною академією харчових технологій укладено договори про здобуття вищої освіти за дуальною формою навчання з підприємством АТ «ДТЕК Одеські електромережі».

Проте, не всім ЗВО вдалося знайти нові можливості для забезпечення студентів виробничою практикою. Деякі ЗВО регіону перенесли частину виробничої практики безпосередньо у стіни закладів. Обласна та міська державні адміністрації забезпечують бази практики та працевлаштування у межах області з педагогічних та медичних спеціальностей. Решта ЗВО регіону самотужки шукають бази практики, не завжди знаходячи їх серед підприємств та закладів відповідного профілю, що залишилися і функціонують. Тому, певна частка студентів закінчує ЗВО, обмежуючись проходженням "виробничої" практики на кафедрах, у лабораторіях та майстернях власного навчального закладу.

Події 2020 року, пов'язані з поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19 та карантинних заходів, внесли суттєві корективи в організацію та проведення практичної підготовки студентів. Зокрема, перенесення навчальної практики студентів 1 курсу на III семестр в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті; виконання не в повній мірі польових видів навчальних практик у Одеському державному аграрному університеті; проведення усіх видів практик, запланованих з 12.03.2020 до 01.07.2020, дистанційно з використанням технічних засобів відеозв'язку у Південно-українському національному педагогічному університеті ім. К.Д. Ушинського та ін.

Водночас, у всіх ЗВО створені структурні підрозділи, які безпосередньо координують практичну підготовку студентів на базових підприємствах і організаціях.

Нижче наведена інформація щодо проходження виробничої практики студентами ЗВО регіону у 2019-2020 н. р.

Таблиця 1

Інформація про проходження виробничої практики студентами ЗВО
регіону у 2019-2020 н. р.

№ № п/п	Найменування ЗВО	На базових підприємствах і організаціях (%)	У ЗВО (%)	Самостійно (%)
1	2	3	4	5
1	Одеський національний університет ім. І.І. Мечнікова	-	-	-
2	Національний університет «Одеська морська академія»	80	20	-
3	Одеський національний політехнічний університет	-	-	-
4	Одеський національний морський університет	-	-	-
5	Одеська національна академія харчових технологій	-	-	-
6	Національний університет “Одеська юридична академія”	-	-	-
7	Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова	86,1	13,9	0
8	Одеський національний економічний університет	97	3	0
9	Одеський національний медичний університет	100	-	-
10	Одеська національна музична академія	-	-	-
11	Одеський державний екологічний університет	87,6	0	12,4
12	Державний заклад “Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського”	70	5	2
13	Одеський державний аграрний університет	68	4	28
14	Одеська державна академія будівництва та архітектури	-	-	-

1	2	3	4	5
15	Одеська державна академія технічного регулювання та якості	-	-	-
16	Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України	100	0	0
17	Одеський державний університет внутрішніх справ	100	0	0
18	Міжнародний гуманітарний університет			
19	Військова академія	100	0	0
20	Одеський торговельно-економічний інститут КНТЕУ	89	2	9
21	Ізмаїльський державний гуманітарний університет	22	66	12

Як видно із наведеної таблиці, стовідсотково пройшли практику на виробництві лише студенти Національного медичного університету, Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, Військової академії, Одеського державного університету внутрішніх справ (за даними цих ЗВО). Значна частина студентів інших ЗВО регіону була позбавлена можливості пройти практику на виробництві та підкріпити набуті у ЗВО знання належним чином.

Практична підготовка студентів-заочників, які не працюють за фахом, взагалі залишається проблематичною.

Оскільки належна виробнича практика є запорукою формування у випускників належного рівня компетентності, Комісія пропонує продовжити роботу із організації практичної підготовки на виробництві та винайти можливість забезпечення належних термінів практичної підготовки у освітніх програмах та навчальних планах.

Враховуючи викладене, Комісія вважає доцільним і надалі продовжувати пошуки стабільних баз практики, бажаючих приймати студентів-практикантів, координуючи цю роботу з регіональним відділенням Української спілки промисловців, місцевими органами влади, безпосередньо із власниками підприємств, а також пропонує розглянути можливість розроблення регіональної цільової програми створення базових майданчиків дуального навчання, що об'єднують підрозділи підприємств та профільні кафедри закладів вищої освіти регіону, з залучення до цього Одеської обласної державної адміністрації та провідних регіоноутворюючих підприємств.

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВИПУСКНИКІВ

Зміна соціально-економічного середовища в Україні протягом останніх років докорінно змінила перспективу працевлаштування молодих фахівців, яка набула проблемного характеру. Згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 216 від 15 квітня 2015 року «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 22 серпня 1996 р. № 992» відмінено будь-яку примусовість у працевлаштуванні і відтепер випускник має вільно обирати місце майбутньої роботи на підприємстві, в організації чи установі будь-якої форми власності. Проте, ситуація на сьогодні складається таким чином, що ринок праці переповнений кадрами, через системну кризу в країні відбувається скорочення робочих місць, практично не створюються нові. Через відсутність досвіду роботи, стажу за спеціальністю, невідповідністю між попитом та пропозицією на ринку праці, низькою заробітною платнею, а часто і моральною невідповідністю до конкуренції на ринку праці, реалізувати своє право на працю випускникам ЗВО стає все складніше. Тому, для сприяння випускникам у працевлаштуванні продовжують функціонувати структурні підрозділи ЗВО (центри, відділи, сектори, служби), які тісно співпрацюють з державною службою зайнятості, іншими органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, а також з підприємствами, установами та організаціями різних форм власності, що є потенційними роботодавцями для випускників вищих навчальних закладів.

Сумісно з Одеським міським центром зайнятості, підприємствами, установами, організаціями різних форм власності ЗВО організовані та проведені ярмарки вакансій (ярмарки кар'єри), презентації, семінари, круглі столи за участю представників підприємств та представників бізнесових кіл, екскурсії студентів на провідні підприємства, установи. В Одеському державному екологічному університеті для старших курсів всіх спеціальностей запроваджено викладання навчальної дисципліни «Чинники успішного працевлаштування за фахом», що покликана сприяти активній стратегії поведінки випускників університету на ринку праці, успішній інтеграції молодих фахівців у трудову сферу та реалізації професійного потенціалу.

Закладами вищої освіти створено банки потенційних роботодавців, з якими укладаються довгострокові договори про співпрацю та сприяння працевлаштуванню випускників. Зокрема, у 2019-2020 навчальному році Одеським державним екологічним університетом укладено 37 довгострокових угод з підприємствами гідрометеорологічних та екологічних служб, 7 – з науковими центрами України та 4 – з іноземними організаціями; Одеською державною академією будівництва та архітектури укладено договори більш ніж з 20 підприємствами будівельної індустрії; Національним університетом «Одеська морська академія» укладено договори з понад 100 компаніями та офіційними представництвами судовласників, морськими та кріюінговими агентствами.

Питання працевлаштування за спеціальністю залишається на сьогодні найбільш проблемним, тому що значна частина випускників змушена працевлаштовуватись не за спеціальністю. В останній час стало популярним працевлаштування за межами України, деякі компанії пропонують стажування і роботу за кордоном.

Основні показники працевлаштування за 2019-2020 навчальний рік випускників ЗВО регіону наведені в табл. 2 (за відомостями, наданими ЗВО).

Таблиця 2

Показники працевлаштування випускників ЗВО регіону за 2019-2020 навч. рік

№	Найменування ЗВО	Працевлаштовано випускників ЗВО, (%)	
		бакалавр	магістр
1	2	3	4
1	Одеський національний університет ім. І.І. Мечнікова	-	-
2	Національний університет «Одеська морська академія»	-	91
3	Одеський національний політехнічний університет	86	-
4	Одеський національний морський університет	-	-
5	Одеська національна академія харчових технологій	-	-
6	Національний університет «Одеська юридична академія»	-	-
7	Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова	91	98,5
8	Одеський національний економічний університет	100	100
9	Одеський національний медичний університет	-	67,8
10	Одеська національна музична академія ім. А.В. Нежданової	-	75
11	Одеський державний екологічний університет	3,2	62,7
12	Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського»	-	-
13	Одеський державний аграрний університет	-	-
14	Одеська державна академія будівництва та архітектури	-	-
15	Одеська державна академія технічного регулювання та якості	-	-
16	Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України	-	7,5

1	2	3	4
17	Одеський державний університет внутрішніх справ	100	100
18	Міжнародний гуманітарний університет	-	-
19	Військова академія	100	
20	Одеський торговельно-економічний інститут КНТЕУ	22	94
21	Ізмаїльський державний гуманітарний університет	-	-

За інформацією, отриманою від ЗВО, можна зробити висновки, що більшість ЗВО здійснює заходи щодо сприяння працевлаштуванню випускників та переважна кількість випускників була працевлаштована саме ЗВО.

Водночас, Комісія, звертає увагу, що не всі заклади надали статистичну інформацію щодо працевлаштування випускників, що може бути пов'язаним із відсутністю системного моніторингу їх працевлаштування та розвитку їх професійних кар'єр.

Враховуючи викладене, **Комісія пропонує** такі заходи щодо практичної підготовки студентів та сприяння працевлаштуванню випускників:

1) Здійснювати подальший моніторинг організації практичної підготовки студентів та працевлаштування випускників закладів вищої освіти Одеського регіону.

2) Організувати та провести у 2021 році круглий стіл представників закладів вищої освіти, відповідальних за організацію практичної підготовки та сприяння працевлаштуванню випускників, з метою координації роботи закладів вищої освіти у цій сфері, зокрема – в умовах пандемії.

3) Ініціювати створення електронного інформаційного ресурсу для сприяння працевлаштуванню випускників у партнерстві з Одеською обласною державною адміністрацією, Одеським обласним центром зайнятості.

4) Ініціювати формування регіональної цільової програми створення базових майданчиків дуального навчання, що об'єднують підрозділи підприємств та профільні кафедри закладів вищої освіти регіону, із залученням Одеської обласної державної адміністрації та провідних підприємств регіону.

5) Рекомендувати закладам вищої освіти:

- запровадити позакредитний курс з технології працевлаштування для впевненої поведінки на ринку праці майбутніх випускників.

- проводити тренінги здобувачів вищої освіти щодо ефективного пошуку роботи із залученням Одеського обласного центру зайнятості.

Голова комісії

М. В. Міюсов